Jednání o obsazení arcibiskupského stolce v Olomouci po rezignaci arcibiskupa Lva kardinála Skrbenského z Hříště z pohledu Svatého stolce*

Jitka Jonová

Po vzniku samostatného Československa v říjnu 1918 se objevila tendence (a to jak ze strany státu, tak liberálního duchovenstva) odstranit z biskupských stolců všechny biskupy, kteří byli vnímáni jako spojenci habsburské monarchie (pražský arcibiskup Pavel Huyn skutečně abdikoval), jedním z nich byl také olomoucký arcibiskup kardinál Lev Skrbenský z Hříště,¹ který však nebyl k rezignaci donucen, ale podal ji sám a dobrovolně. Jeho rezignace však nebyla odůvodněna politicky, ale ze zdravotních důvodů. V červenci 1919 Skrbenský v důsledku autonehody utrpěl zranění, která jej omezovala v pohybu.² V prosinci 1919 proto sdělil nunciovi, že ze zdravotních důvodů není schopen dostát svým povinnostem v diecézi.³ V dopise papeži pak popisuje důsledky autonehody: Špatně chodí, musí používat berle a lékař mu nařídil lázně (Teplice v Čechách). Celých šest měsíců nebyl schopen ani sloužit mši sv. či vykonávat pontifikální funkce. Podle názoru lékařů by bylo třeba uvolnění od povinností. „Olomoucká arcidiecéze zahrnuje 1 851 tisíc duší, v těchto těžkých časech potřebuje zdravého arcibiskupa, který bude schopen řádně dostát svým povinnostem.“ Skrbenský si uvědomuje, že

* Studie vznikla v rámci projektu CMTF_2013_006 „Katolická církev na Moravě v 19. a 20. století“, uděleném v rámci studentské grantové soutěže Grantovou radou UP v Olomouci.

¹ Lev Skrbenský z Hříště (1863–1938), na kněze ordinován v roce 1889, 1896 jmenován nesídelním kanovníkem olomouckým, 1899 pak sídelním kanovníkem tamtéž. Císařem na podzim 1899 jmenován pražským arcibiskupem, 1901 kreován kardinálem. Po smrti olomouckého arcibiskupa kardinála Bauera (zemř. 1915) v lednu 1916 postulován kapitulou na přání císaře do Olomouce. Po své rezignaci žil u svého bratra v Krásném Březně a od roku 1927 až do své smrti na zámku Německých rytířů v Dlouhé Louči. Srov. Jitka Jonová, *Kapitoly ze života Lva Skrbenského z Hříště*, Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad, 2013.

² *Pozor*, 11. 7. 1919, s. 3. *Národní politika*, 13. 7. 1919, s. 3.

³ Srov. Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano (dále citováno: ASV), Archivio della Nunziatura Cecoslovacchia (dále citováno Arch. Nunz. Cecoslovacchia), b. 20, f.3r. 27. 12. 1919.

není schopen toto břímě unést a žádá papeže, aby rozhodl v tomto jeho případě.⁴

Tím se otevřela nejen otázka rezignace Skrbenského, ale také hledání jeho nástupce. Jak je patrné z následujícího textu, zvažovalo se povicero kandidátů. Mezi vážnými kandidáty se samozřejmě objevuje kanovník Antonín Cyril Stojan a biskup Karel Wisnar, ale mezi navrženými figuruje také Jan Šrámek, kanovník František Zapletal, kanovník Mořic Pícha, profesor Jan Sedlák či biblista Jan Hejčl.

1. HLEDÁNÍ VHODNÉHO NÁSTUPCE A FORMY JEHO DOSAZENÍ

Nuncius Clemente Micara⁵ zaslal Skrbenského nabídku rezignace státnímu sekretáři Pietru Gasparrimu s tím, že věří, že papež jej zbaví břímě olomoucké arcidiecéze, což je jak přáním Skrbenského, tak k dobru církve. Při bližší neurčené návštěvě arcibiskupa Kordače v Římě měla dojít na přetřes i tato otázka, Kordač doporučoval, aby byla případná rezignace přijata, protože Skrbenského situace je po zániku Rakousko-Uherska obtížná. Zdá se, že i on nelibě nesl způsob, jakým byl přesunut do Olomouce. Kordač také nepříliš dobře hodnotí Skrbenského pastorační aktivitu, jako by přehlížel problémy, zvláště ty, které vyžadovaly energický přístup. A to zvláště v nešťastné době, kdy je vláda nepřátelská vůči církvi. Je tedy zapotřebí energických biskupů, kteří jsou schopni se obětovat v pastoračním nasazení.⁶

⁴ Srov. Segreteria di Stato. Sezione per i rapporti con gli stati, Archivio Storico, Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari (dále citováno AA. EE. SS.), Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 613, f. 37–38r. 27. 12. 1919.

⁵ Clemente Micara (1879–1965). Do Prahy přijel Clemente Micara v doprovodu vídeňského nuncia Valfré di Bonza 24. 9. 1919, tím dnem byly oficiálně navázány vztahy mezi Československem a Svatým stolcem. Micara však byl nejprve jmenován apoštolským delegátem v Československu (zástupce papeže u místní církve) a do funkce nuncia (papežský velvyslanec stolce v dané zemi) byl jmenován až později 15. 5. 1920. Srov. Giuseppe DE MARCHI, *Le nunziature apostoliche dal 1800 al 1956*, Roma: LEV, 1957, s. 66–67, 83, 171. Halas uvádí datum 9. 9. 1920, kdy Micara předal pověřovací listiny prezidentu Masarykovi. Srov. František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno: CDK, 2004, s. 542. Po svém působení v Československu byl 30. 5. 1923 poslán jako nuncius do Belgie spolu s funkcí internuncia v Lucembursku, v únoru 1946 byl pak jmenován kardinálem. Pro zjednodušení bude nadále v celém textu Micara uváděn jako nuncius i v případě, že ještě nunciem nebyl oficiálně jmenován.

⁶ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 613, f. 35–36r. 20. 1. 1920.

Papež Benedikt XV. přijal na vědomí zprávu Skrbenského o jeho zdravotních obtížích a nezbytnosti léčby, dokonce udělil Skrbenskému dovolení sloužit mši sv. v sedě (a pokud je to nutné, tak i při mešním kánonu), dokud ji nebude schopen sloužit řádným způsobem. Co se týče rezignace na olomoucký arcibiskupský stolec, kterou Skrbenský „vlozil do papežových rukou,“ papež, „i když neochotně,“ souhlasí. A to z důvodu, že v této pohnuté době je zapotřebí pastýře v plné síle.⁷ *Osservatore Romano* 23. dubna 1920 s datací 21. dubna 1920 (Praha) publikoval zprávu o špatném zdravotním stavu kardinála Skrbenského, který požádal o osvobození od svého úřadu. Papež uznává jeho důvody jako závažné a ponechává si několik měsíců na rozhodnutí.⁸

Samozřejmě v souvislosti s otázkou přijetí rezignace arcibiskupa kardinála Skrbenského vyvstala také otázka jeho nástupce a forma, jakou bude nástupce určen (volba kapitulou, nebo jmenování papežem).

Kanovník Sigismund Ledochowski⁹ sepsal důvěrné Promemoria, v němž reflektuje situaci v Olomouci. Skrbenského hodnotí jako dobrého kněze, ale upozorňuje na antagonismy proti někdejší habsburské monarchii a antiklerikalismus, na který se kardinálu Skrbenskému nedařilo pohotově reagovat. Vzhledem k tomu, že se rezignace odehrála *in Urbe* přímo do rukou papeže, očekává se jmenování z Říma, nikoliv volba kapitulou. Uvádí pak čtyři diskutované kandidáty: Karla Wisnara,¹⁰ pomocného biskupa, který se těší oblibě. Dále je zmiňován Jan Šrámek, který se velmi aktivně uplatňuje v politickém životě. Následuje vyšehradský kanovník František Zapletal,¹¹ dobře známý v Římě, který ale

⁷ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 613, f. 41–43. 24. 2. 1920. Totéž srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 16rv.

⁸ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 31r. Výstřižek z *Osservatore Romano*, 23. 4. 1920.

⁹ Sigismund Václav hrabě Halka – Ledochowski (21. 1. 1861, Salzburg – 12. 1. 1944, Praha), na kněze vysvěcen 1887 v Innsbrucku, vstoupil k jezuitům, věnoval se péči o ohroženou mládež, 1902 vystoupil z jezuitského řádu, aby se mohl věnovat Patronátu mládeže, 1905 nesídelním kanovníkem v Olomouci, 1910 pak sídelním, podporoval kandidaturu Stojana na olomouckého arcibiskupa, 1932 rezignoval na kanonikát a odešel do ústraní. Srov. Metoděj ZEMEK, *Posloupnost prelátů a kanovníků olomoucké kapituly od počátku až po nynější dobu II. 1658–1944*, Olomouc, nedatovaný opis, č. 270.

¹⁰ Karel Wisnar (25. 10. 1852, Příbor – 15. 4. 1926, Olomouc), 1875 ordinován ke kněžství, 1875 ThDr., 1881 profesorem dogmatiky v Olomouci, 1901 nesídelním kanovníkem, 1904 jmenován titulárním biskupem gallipolitánským a světicím biskupem v Olomouci, 1920 zvolen děkanem kapituly. Srov. ZEMEK, *Posloupnost*, č. 269.

¹¹ František Zapletal (1861–1935), dlouholetý vicerektor České koleje v Římě, od roku 1906 kanovník vyšehradský, často byl navrhován při návrzích na obsazení biskupských stolic, nakonec byl až v roce 1933 jmenován pomocným biskupem pro pražskou

není znám v Olomouci, proto hrozí, že by zde nebyl přijat. Jako poslední je pak uveden kanovník Antonín Cyril Stojan,¹² někdejší poslanec ve Vídni a v Praze, těší se velké oblibě mezi lidmi, kteří by si jej přáli vidět jako arcibiskupa.¹³

Děkan kapituly Adam Potulicky zaslal papeži žádost, aby v případě uvolnění arcibiskupského stolce v Olomouci bylo přistoupeno ke svobodné volbě kapitulou.¹⁴ Biskup Wisnar také vznesl dotaz ohledně možnosti volby kapitulou. Připomenul, že Innocenc III. už v roce 1207 udělil právo kapitule volit diecézního biskupa, a to bylo potvrzeno i v roce 1777 papežem Piem VI., jak bylo podrobně sděleno listem z 3. července 1920.¹⁵ Kanovník Grimmenstein ve svém listu ohledně svobodné volby připomenul situaci z roku 1904, kdy bylo privilegium svobodné volby suspendováno z důvodu „složení úřadu do rukou papeže.“ Dovolují si proto předložit tuto otázku opět k posouzení s ohledem na bullu Pia VI., která potvrzovala toto privilegium.¹⁶

Nuncius Micara referoval do Říma, že všechny noviny informovaly o rezignaci Skrbenského. Připomínala se nepřilíši svobodná volba Skrbenského v roce 1916 a v té souvislosti skutečnost, že nyní bude jeho nástupce jmenovat Svatý stolec, mezi kandidáty je jako první na řadě uváděn právě Stojan, který by se mohl stát také apoštolským administrátorem do doby, než bude jmenování nástupce rozhodnuto.

arcidiecézi. Srov. Tomáš PARMA, „Francesco Zapletal (1861–1935), primo vicerettore del Bohemicum,“ in *Dal Bohemicum al Nepomuceno: La cultura ceca e la formazione sacerdotale in un contesto di scontri nazionalisti e di coesistenza*, ed. Tomáš Parma, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 69–92.

¹² Stojan měl být již dříve navrhovaným kandidátem na biskupský stolec, a to v roce 1907 na biskupský stolec v Českých Budějovicích. Srov. Pavel MAREK, *Arcibiskup pražský František Kordač*, Olomouc: Moneta-FM, 2005, s. 55 (pozn. č. 136).

¹³ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 613, f. 47–48v, 16. 5. 1920. M. Šmíd je připisuje Lvu Skrbenskému, ale monogram „S. L.“ odpovídá Sigismudu Ledochowskému. Navíc kardinál Skrbenský byl žádán o návrh kandidátů až v červenci 1920 (pokud by tedy již dříve návrh kandidátů zaslal, nebyl by o něj pravděpodobně znova žádán). Srov. Marek ŠMÍD, „Pohled na Jana Šrámka z papežského stolce v době první republiky,“ in Pavel MAREK et al., *Jan Šrámek a jeho doba*, Brno: CDK, 2011, s. 220.

¹⁴ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 2–3v. 3. 7. 1920.

¹⁵ Srov. tamtéž.

¹⁶ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 131rv. Grimmenstein, Olomouci, 12. 7. 1920. Přiložen je dopis nuncia di Belmonteho, korespondence mezi kapitulním děkanem Klugem a kardinálem Merry del Val z března 1904. Srov. tamtéž, f. 133–134r a další.

Nuncius uvádí, že sama zpráva o rezignaci Skrbenského se měla rozšířit po návratu olomouckého kanovníka Ledochowského, ten se měl důvěrně na chodbě parlamentu vyjádřit, že v Římě představil jako vhodného nástupce Stojana. Což vedlo k tomu, že všichni o této kandidatuře začali mluvit a psát, a jak nuncius poznamenává, při blíže nespecifikované pouti byl Stojan tak nadšeně vítán davem, že toho někteří chtěli využít, že by se mohl stát arcibiskupem aklamací stejně jako sv. Ambrož.

Nuncius si měl proto Ledochowskému stěžovat na jeho jednání a vyzvat ho, aby se zklidnil a nezabýval věcmi, které nespadají do oblasti jeho činnosti, protože je patrné, že již několik měsíců usiluje o jmenování Stojana arcibiskupem. Nuncius se setkal i s Edvardem Benešem, kterému potvrdil pravdivost zprávy o rezignaci Skrbenského. Co se týče Stojana, nuncius považuje za svou povinnost sdělit, že Stojan je ideální kandidát z pohledu lidu, zbožný, milovaný, vede četné tiskoviny či poutě. Schopný vůdce katolického lidu a senátor. Jako nedostatek však uvádí jeho vysoký věk (70 let), zvláště s ohledem na skutečnost, že arcidiecéze však potřebuje v tomto okamžiku pevného a energického pastýře. Jeho velkou slabostí se zdá být neschopnost odmítnout, neumí říci ne. Sám nuncius potvrzuje, že když byl vysloven požadavek na reformu liturgického jazyka, nikomu se s tím nechtělo objevit a byl to právě Stojan, který to předložil. A dokonce v poslední době dala Kongregace posv. obřadů dovolení pro určitá místa a dny pro slavení staroslověnské liturgie. A byl to opět Stojan, který na nuncia naléhal, aby telegrafoval do Říma, že jen tři kněží jsou schopni v tomto jazyce sloužit, a bylo by tedy třeba dovolit užívání moderního lidového jazyka. Nuncius jej však v tomto požadavku umírní.

Na příkaz děkana kapituly Potulického navštívil nuncia kanovník Grimmenstein, aby mu předal supliku pro Svatého otce ohledně privilegia svobodné volby biskupa, kterou nuncius zasílá do Říma. Nunciovi připadá, že jak Ledochowski, tak i Potulicky, stejně jako mnoho jiných, příliš veřejně mluvili o možnosti rezignace Skrbenského (čehož by se ale do jejího oficiálního přijetí měli zdržet), že by měl Svatý stolec přistoupit ke jmenování, protože hrozí, že by kapitula neprovedla dobrou volbu. Jako možné kandidáty kapituly uvádí Stojana a Wisnara. Wisnar podle něj byl vhodným kandidátem už při jmenování Skrbenského, ale nyní už je stranou zájmu.¹⁷

¹⁷ Nuncius zmiňuje, že v době psaní zprávy dostal od arcibiskupa Kordače příznivé hodnocení Stojana. Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc.

Arcibiskup Kordač ve svém listě potvrzuje kvality Stojana a jeho všeobecnou oblibu. I skutečnost, že mnozí katolíci ze všech společenských tříd by jej velmi rádi viděli na postu olomouckého arcibiskupa, jak dokládají četné žádosti. Jedinou Kordačovou obavou, podobně jako u nuncia, je obava, aby jeho dobroty nebylo zneužito v neprospěch církevní kázně ze strany reformního duchovenstva.¹⁸ „Bude-li však zvolen arcibiskupem, bude jistě zachovávat církevní nařízení a předpisy a k dobru duší toto i od ostatních vyžadovat.“¹⁹ Ve prospěch nástupnictví Stojana pak na nunciaturu docházely mnohé žádosti.²⁰ František Kordač se však později domníval, že kněžské a laické kruhy, které usilují o Stojanovu kandidaturu, mu mohou jen uškodit.²¹

Micara již v červenci 1920 požádal Skrbenského o návrh vhodných kandidátů na arcibiskupský stolec v Olomouci.²² Skrbenský uvedl biskupa Wisnara, u kterého zdůrazňuje, že byl rektorem kněžského semináře a generálním vikářem kardinála Bauera. Z dalších pak uvádí: Františka Zapletala a pražského kanovníka Mořice Píchu,²³ který byl stejně jako Zapletal původem z Moravy a nyní zastává funkci generálního vikáře. Stojana však Skrbenský neuvádí.²⁴

S blížícím se oficiálním zveřejněním rezignace Skrbenského Gasparri uvedl, že co se týče volby arcibiskupa, tak kapitula volit v tomto případě nebude, což ale nemá znamenat precedens pro budoucnost. Jako vhodného kandidáta na funkci kapitulního vikáře pak uvádí Wisnara a připomíná, že v otázce kapitulního vikáře nechá Svatý stolec rozhodnutí na kapitule.²⁵

613, f. 51–54r. 7. 7. 1920.

¹⁸ Stojan byl sice členem Jednoty, v olomoucké arcidiecézi dokonce jejím předsedou, ale i později zdůraznil svoji věrnost a oddanost církvi. Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 75–76r. 14. 9. 1920. Miloš TRAPL, „Český politický katolicismus v letech 1918–1938,“ in Petr FIALA et al., *Český politický katolicismus 1848–2005*, Brno: CDK, Brno 2008, s. 213–214.

¹⁹ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 26–27r. 10. 7. 1920.

²⁰ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 71r. 12. 7. 1920, f. 180, duchovenstvo Vsetínského děkanátu a další.

²¹ Srov. ZA Opava, pob. Olomouc, Pozůstalost Františka Zapletala, kart. 4. Kordač, Břežany 13. 8. 1920.

²² Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 30rv. 21. 7. 1920.

²³ Mořic Pícha (1869–1956), 1893 ordinován na kněze. 1897–1901 ceremonář pražských arcibiskupů, 1901–1912 osobní tajemník arcibiskupa Lva Skrbenského. 1911 ThDr. a kanovník metropolitní svatovítské kapituly. Roku 1931 byl jmenován biskupem v Hradci Králové. Srov. BUBEN, *Encyklopedie sídelních biskupů*, s. 258–260.

²⁴ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 141–142r. 14. 8. 1920.

²⁵ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 9–10r. 4. 9. 1920.

Micara považoval obsazení olomouckého arcibiskupského stolce za velmi naléhavé, ale připomenul žádost olomouckých kanovníků, aby nebylo opomenuto jejich privilegium svobodné volby arcibiskupa. Ovšem tuto žádost považuje za naprosto formální a kanovníci ji pravděpodobně podali pouze proto, aby se ujistili, že nebudou muset volit. V tomto názoru jej utvrdil rozhovor s biskupem Wisnarem. Olomoucí kanovníci jsou většinou německé národnosti, dva jsou Poláci, většinou pocházejí ze šlechtických rodin. V žádném případě nejsou jednotní, a to je také důvod, proč se v těchto dnech demokracie, národního vzrušení a neklidu mezi duchovenstvem raději vzdají zodpovědnosti za volbu.

Otázku obsazení olomouckého arcibiskupství, dle nuncia, pozorně sleduje také vláda, ministr Beneš se dotazoval na nunciův názor, ale ten mu pouze řekl, že zatím nic není definitivně rozhodnuto. Beneš vyjádřil obavy vlády, aby kanovníci nezvolili kandidáta, který by se netěšil důvěře lidu a jítřil národnostní citění. Vláda tedy také nepodporuje volbu kapituly. Navíc by vláda jistě kapitule jasně dala najevo, kteří kandidáti jsou nepřijatelní. To vše však při respektu svobody a zásady, která by měla být přivedena do praxe: přísné vyloučení politických věcí z církve (v souvislosti s Masarykovým plánem odluky). V tomto případě se Micara téměř s jistotou domnívá, že kandidátem vlády by byl Šrámek. Vláda by si od toho slibovala, že by se katoličtí poslanci ocitli bez svého schopného vůdce.

Následuje přehledné hodnocení kandidátů:

1. Wisnara uvádí jako nejvhodnějšího, doporučuje jej i Zapletal, také sám kardinál Skrbenský. Na druhou stranu postrádá sympatie většiny duchovenstva, které by jej jako arcibiskupa přijalo dosti neochotně. Každý uznává jeho schopnosti, ale není oblíben, a někteří dokonce tvrdí, že jeho jmenování by rozpoutalo bouři (*una bufera*). Navíc je o Wisnarovi známa jeho láska k penězům, což by mohlo mít velký vliv, zvláště v této době, kdy se řeší církevní majetek a někteří se se závistí dívají na majetek církve, který slouží k její potřebě. Nuncius se obává, že i vláda by byla proti jmenování Wisnara, protože (a to nuncius netuší, zda oprávněně, či neoprávněně) je považován za austrofila, což také nepodporuje vhodnost jeho kandidatury. Na biskupských konferencích pak na Micaru působí jako stárnoucí, mnohomluvný a rozvláčný při konverzaci (zastavuje se u každého detailu). Podle provinciála redemptoristů²⁶ je

²⁶ Jeho jméno není v textech výslovně zmíněno, ale v letech 1918–1930 jím byl František Mezírka. Srov. REDEMPTORISTÉ, „Historie provincie – 2. Kapitola,“ cssr.cz/cz/page/147 [cit. 23. 7. 2013].

Wisnar sice znalý diecézních realit jakožto někdejší generální vikář, ale příliš lne láskou k penězům. Označován je jako misantrop, pro vládu nepřijatelný, protože je známa jeho náklonnost k Německu a staré rakouské monarchii. Byl by velmi přísný a postrádal by větší pochopení pro duchovenstvo.

2. Jako dalšího kandidáta uvádí Hejčla, který je ale národnostně orientovaný, což by mohlo působit problémy mezi německými věřícími olomoucké arcidiecéze (těch byla jedna třetina). Tento problém potvrdil i provinciál redemptoristů. Provinciál jezuitů Škarek pak připojil pochybnost o jeho pravověrnosti. Zapletal jej bezvýhradně chrání, což nuncia vede k pochybnosti o Zapletalově soudu.

3. Dále požádal nuncius o informaci o prof. Sedlákovi z Brna, vynikajícím a učeném knězi, autoru monumentální historické knihy o Husovi, která je psána v plně katolickém duchu. Je však z jiné diecéze, navíc nikdy nebyl v pastorači, ani neměl žádný podíl na správě diecéze. Je to opravdu učenec, ale popudlivého charakteru. Jeho biskup Klein²⁷ jej do Olomouce nedoporučuje.

Nuncius vyslovuje politování, že není z čeho vybírat. Buď jsou kandidáti příliš mladí, nebo nacionalisté, vůči každému jsou nějaké připomínky. Kanovníka Stojana proto navzdory všem připomínkám považuje za nejpříjemnějšího. Je sice pokročilého věku, ale má za sebou dlouhé vynikající kněžské působení, panuje však obava, aby nejednal příliš blahosklonně z důvodu nedostatku energie. Stojanovo nástupnictví je veřejným přáním, což potvrzuje větší množství přicházejících žádostí od starostů, poslanců, kněží, různých sdružení apod., kteří prosí o Stojanovo jmenování olomouckým arcibiskupem.²⁸

²⁷ Norbert Jan Nepomuk Klein OT (1866–1933), 1888 vstoupil do řádu Německých rytířů, roku 1890 ordinován ke kněžství. 1916 jmenován císařem Františkem Josefem biskupem brněnským. 1923 zvolen velmistrem OT (první kněžský velmistr), na úřad brněnského biskupa roku 1925 rezignoval, následujícího roku pak papež rezignaci přijal. Srov. BUBEN, *Encyklopedie sídelních biskupů*, s. 174–176.

²⁸ Jména kandidátů pravděpodobně „prosakovala“ na veřejnost. Např. kanovník Zapletal dostal telegram: „Prosíme, vzdejte se arcibiskupské kandidatury a podporujte doktora Stojana pro klid a dobro katolické církve na Moravě.“ Svaz katolických zemědělců Prostějovska. Srov. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc (dále citováno ZA Opava, pob. Olomouc), Osobní fond František Zapletal, kart. 9, 24. 9. 1920. Zapletal dostával mnoho telegramů a listů v záležitosti obsazení olomouckého arcibiskupství, jak sděluje Wisnarovi. Ale nijak mu nenaznačuje, že byl ohledně obsazení olomouckého arcibiskupství konzultorem nuncia. Srov. ZA Opava, pob. Olomouc, Osobní fond Bohumil Zlámal, dodatky, korespondence Wisnar, kart. 22, 21. 10. 1920. Žádosti zasíla-

Toto své přesvědčení pak nuncius ilustruje na hodnocení od Zapletala: Ve vídeňském parlamentu usiloval o zvýšení kongruy pro duchovní. S každým, kdo se na něj obrátil, byl ochoten mluvit, proto se brzy stal nejvyhledávanějším a nejoblíbenějším zástupcem. S ohledem na své vytížení nemohl plnit povinnosti faráře, proto mu byl dán administrátor. Ale ve Vídni, kde působil jako poslanec, prokázal obdivuhodnou pastorační horlivost ve prospěch českých věřících. Pro pomoc potřebným a na další účely neváhal vydávat peníze, ač sám jich neměl nazbyt, není tedy divu, že se dostal do dluhu více než 70 tisíc zlatých. Tento obnos byl splácen ze sbírek mezi přáteli, kněžími, zvláště v souvislosti s jeho přijetím za kanovníka olomoucké kapituly. Stojan byl vždy knězem odvážným, zbožným, aktivním, pohostinným, se sociálním cítěním. Proslavil se zvláště svou kněžskou horlivostí v organizování velkých poutí na Velehrad a Hostýn. Nelze ani vypovědět, jak pozitivní vliv to mělo na katolický život na Moravě. Stejně jako pro katolické politické hnutí nejen na Moravě. Stojan upřednostňoval při těchto příležitostech národnostní cítění. Považuje se za Čecha, ale v žádném případě není nespravedlivý vůči Němcům ani svým politickým odpůrcům. Ač to může znít nadneseně, je skutečně nestranný. Jeho mírné jednání mu pomáhá dobře jednat i s jeho oponenty.

Pozitivně také vyznívá hodnocení provinciála jezuitů: vyznačuje se dokonalou apoštolskou horlivostí, dobře vychází s věřícími, duchovenstvem i vládou a je jimi uznáván. Jeho jmenování by mělo být přijato všemi kněžími i laiky a nejširší veřejností k plné spokojenosti. V celé diecézi i republice nemá nepřátele a je uznáván pro svoji všeobecnou dobročinnost a sociální cítění, přijímán i nepřáteli církve. Je třeba doufat, že i přes svůj pokročilý věk je schopen ještě pro církev mnohé udělat.

V podobném duchu jej hodnotí i provinciál redemptoristů a považuje za žádoucí, aby se stal nástupcem Skrbenského. Připomíná, že Stojan horlivě slouží svým dílem, slovem, ale také aktivitou s cílem unie schismatických Slovanů s Římem. Také doporučuje, aby si zvolil energického generálního vikáře.

Jako poslední cituje názor brněnského biskupa Kleina, který Stojanovu kandidaturu hodnotí jako nejlepší variantu s ohledem na národnostní

né na nunciaturu srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, např. f. 77. 22. 9. 1920; f. 98, 28. 9. 1920, f. 107. Přílišná agitace ve prospěch Stojana mu byla spíše na škodu, srov. Mořic HRUBAN, *Z časů nedlouho zašlých: Vzpomínky dr. Mořice Hrubana*, Řím: Křesťanská akademie, 1967, s. 93–94.

a politickou situaci. Ač má Stojan blízko k reformnímu křídlu, není to jeho směr.

V podobném duchu se vyjádřilo mnoho dalších, jejich hodnocení tak podle nuncia ujišťuje o skutečnosti, že Stojan je nejvhodnější nástupce. Stojana budou lidé následovat, protože mu důvěřují. Je milován a respektován všemi, dokonce i nepřáteli náboženství a svými odpůrci z politiky a vlády. Jeho jmenování zapůsobí velmi příznivě ve prospěch Svatého stolce, naopak pokud se biskupem nestane, není nikdo vhodný, kdo by byl místo něj. Navíc je přijatelný z pohledu národnostního i ze strany vlády. Nuncius prosí za prominutí, ale skutečně panují předsudky, že Řím odmítá vítězství Čechů.

Zvláště Stojanova štedrost a dobročinnost mohla mít, dle nuncia, příznivý dopad při jednání s vládou ohledně církevního majetku, Stojana nikdo nebude obviňovat z toho, že lpí na penězích pro svou vlastní potřebu. Navíc jeho jmenování uklidní zjištěnou situaci v Olomouci, což je úvaha slyšitelná ze všech stran.

K negativům jmenování Stojana patří jeho vstřícný vztah k reformním kněžím. K tomu biskup Klein uvádí, že i podle svědectví Stojanových přátel není obav, že bude v úřadu pevný. Podobně provinciál jezuitů Škarek podle svědectví svých kolegů potvrzuje, že je Stojan pevně zakotven v duchu a učení církve a nenechá se reformisty přelstít. Jak dosvědčuje také provinciál redemptoristů. Obavu v této věci nemají ani Zapletal, arcibiskup Kordač, Šrámek a další. Což uklidňuje nunciovy obavy a upevňuje přesvědčení, že Stojan bude pevně následovat nařízení Svatého stolce.

Naproti tomu kandidatura Wisnara může způsobit mnohé obtíže. Brněnský biskup proto upozorňuje na nevhodnost nástupnictví Wisnara v této neklidné době. I Kordač doporučuje zvolení Stojana, aby uklidnil mocí své autority duchovenstvo. Stojan bude věrně plnit nařízení Svatého otce, zvláště pokud bude mít moudrého a silného generálního vikáře. Provinciál jezuitů Škarek to potvrzuje označením Stojana jako předního a nejvhodnějšího kandidáta. Ačkoliv kandidátem vlády je Šrámek, vláda nebude dělat problém při jmenování Stojana.

Nuncius si dovoluje tlumočit všechny tyto reference jako ujištění o vhodnosti Stojanovy kandidatury. Ale bude nutné, aby měl k ruce dobrého generálního vikáře – pomocného biskupa (*carattere vescovile*), protože diecéze je velká a současný generální vikář je starý, podobně i biskup Wisnar je již stár.

V tomto ohledu se jako vhodný kandidát jeví Leopold Prečan,²⁹ kancléř kurie, profesor církevního práva. Mohl by být velkým přínosem pro Stojana. Prečan ale není kanovníkem, ač jsou v kapitule prázdné kanonikáty, bude-li jmenován Stojan arcibiskupem, uvolní se další, navíc děkan kapituly Potulicky již umírá. Původně byly kanonikáty obsazovány jmenováním papežem nebo císařem či volbou kapitulou. Ale po pádu monarchie se nikdo neodvážil řešit kapitulní otázku, navíc většina kanovníků jsou Němci nebo šlechtici. Prečan by mohl být do kapituly zvolen kanovníky, ale není jasné, jak moc se o obsazování kanonikátů bude zajímat vláda.

Pokud jde o formu dosazení Stojana, nuncius doporučuje jmenování přímo papežem. Sami kanovníci příliš volit nechtějí a jmenování ze strany Svatého stolce tak bude přijato s povděkem. Pro další instrukce prosí nuncius o telegrafické sdělení.³⁰

2. OFICIÁLNÍ VYHLÁŠENÍ REZIGNACE SKRBENSKÉHO A JEDNÁNÍ O NÁSTUPNICTVÍ STOJANA

Na konci září 1920 nuncius osobně navštívil Olomouc v doprovodu kanovníka Píchy. Během návštěvy nuncia v Olomouci tak 29. září 1920 byla oficiálně zveřejněna rezignace kardinála Skrbenského na arcibiskupský stolec v Olomouci, která byla oznámena také kapitule.³¹

V Olomouci jednal nuncius a Pícha s kněžími, snad ze všech děkanátů, o otázce působení schizmatiků a reformistů apod. Mnozí se vyjádřili pro to, aby papež jmenoval Stojana arcibiskupem, což by bylo pro dobro církve. K tomu si nuncius dovoluje uvést závěrečné postřehy:

²⁹ V jednom návrhu se Prečan objevuje i jako kandidát na arcibiskupský stolec, ale neznámý navrhovatel připomíná, že má vadu řeči (drmolí), která je dědičná a projevuje se, když mluví z kazatelny nebo katedry. Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 146–147rv. 21. 9. 1920. Bez podpisu.

³⁰ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 11–18v. 23. 9. 1920.

³¹ Srov. ZA Opava, pob. Olomouc, MCO, sign. 27/13, kart. 1201. Skrbenský, Olomouc, 29. 9. 1920. František CINEK, *Arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan: Život a dílo*, Olomouc, 1933, s. 932. Od 30. září 1920 tak započala interkalární správa temporálií, která trvala až do převzetí úřadu arcibiskupem Stojanem 3. 4. 1921. Srov. ZA Opava, pob. Olomouc, MCO, sig. 27/14, kart. 1201, f. 27.

1. Volba arcibiskupa kapitulou se zdá být nemožná. Kanovníci jsou rozdělení a většina je německá. Navíc sám arcibiskup Skrbenský vyslovil přání, aby nástupce jmenoval papež (a to i ze strachu, aby kapitula nezvolila nevhodného nástupce). Toto měl důvěrně sdělit Píchovi jak Wisnar, tak generální vikář Geisler. Pokud by však došlo k volbě, tak jediným, kdo by mohl dostat potřebné hlasy, je Stojan, ale v jeho případě je daleko více žádoucí, aby jmenování provedl přímo papež. Kanovníci sami pravděpodobně volit nechtějí, a naopak si přejí, aby nového arcibiskupa jmenoval sám papež.

2. Ohledně Wisnara potvrzuje své dřívější informace. Není oblíben, mnozí varují, že jeho jmenování je nežádoucí. Osobně je dobrý kněz, ale jeho přílišná láska k penězům způsobila jeho neoblíbenost. Po zvážení všech těchto věcí je možné tvrdit, že jmenování Wisnara by bylo nejen nepopulární, ale dokonce by mohlo být nebezpečím pro církev a i vláda by pravděpodobně vyslovila námitky.

3. Opakuje, že jedinou možností je jmenování Stojana arcibiskupem, jeho kvality již dříve popsal. Opět připomíná také doporučení, aby si Stojan jako arcibiskup vybral energického generálního vikáře. A taktéž fakt, že v kapitule nejsou kněží schopní přijmout funkce v diecézi, někteří k ní nemají téměř žádný vztah. Na tuto funkci by byl nejvhodnější Prečan, jehož chválil i kardinál Skrbenský.

Na názor se ptal také Píchy, který se těší velké důvěře. Ten písemně nunciovi sdělil, že podle toho, co „viděl a slyšel,“ je volba kapitulou nemožná (neschopnost kapituly) a je nutné, aby došlo ke jmenování ze strany Svatého stolce. Tímto aktem může Svatý stolec získat mnohé sympatie. Nebylo by také dobré, aby byla opomenuta katolická strana (lidová, pozn. aut.), protože se nedá popřít, že činí mnoho dobrého pro církev v těchto těžkých časech.

Opakovaně zmiňuje nutnost jmenování dobrého generálního vikáře a příkládá latinský dopis jezuitského kněze Ostrčilíka,³² rektora papežské koleje na Velehradě, který zná velmi dobře jak diecézi, tak Stojana. V něm je Stojan opět označen jako nejvhodnější kandidát pro tyto bouřlivé časy. Souhrnně řečeno, Stojan byl vždy a za všech okolností vzorem kněžského života a pastýřské horlivosti a zastáncem církevní jednoty. V této své dobré a horlivé službě by mohl pokračovat také, bude-li povýšen do hodnosti arcibiskupa, k prospěchu církve a vlasti. Ostatní navržení, ať už jsou z arcidiecéze olomoucké (Wisnar, Hejčl, F. Valoušek),

³² Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 158–159. 28. 9. 1920.

či se zde narodili (Zapletal), nebo z brněnské diecéze (Sedlák), jsou sice dobří kandidáti, ale žádný z nich není tak vhodný a přijímaný od všech obyvatel jako Stojan. I další referenční listy doporučují jmenování Stojana jako velmi žádoucí.

Nuncius se také dozvěděl, že Skrbenský sdělil kapitule přijetí své rezignace Svatým stolcem, kapitula přistoupila k volbě kapitulního vikáře, zvolen byl Stojan. Dle nuncia se ukázalo, že bylo vhodné zdržet se jakýchkoliv narážek na kandidaturu Wisnara. Prosí státního sekretáře o další instrukce.³³

Pícha připravil pro nuncia požadované „segreto pro memoria“, které sestavil na základě důvěrných rozhovorů provedených ve dnech 28.–30. září 1920, kdy s Micarou pobýval v Olomouci, sestaveny byly ještě před oficiálním vyhlášením přijetí rezignace kardinála Skrbenského.

1. Mluvil s biskupem Wisnarem, který ačkoliv si přeje, aby nového arcibiskupa volila kapitula, by v případě zvolení volbu nepřijal. Neprojevil žádné sympatie lidové straně a je znám svým konzervatismem. Stěžuje si, že nemá nic za to, že vizituje diecézi, jen náklady měly být 700 Korun. Žádného kandidáta na arcibiskupský stolec nenavrh. O generálním vikáři Jindřichu Geislerovi se vyjádřil, že je slabý a Skrbenský jej nezvolil dobře.

2. Dále mluvil Pícha právě s Geislerem. Ten je proti volbě kapitulou a trvá na jmenování Svatým stolcem, a to z těchto důvodů: a) drtivá většina kanovníků jsou Němci a šlechtici, kteří nerozumí současné době a postrádají veškerou důvěru duchovenstva a lidu. Měl uvést jako příklad barona Grimmensteina, který je během roku mimo Olomouc (v Klagenfurtu) a vrací se pouze na slavnost sv. Václava, aby obdržel svůj podíl. Jako další příklad uvádí, že většina kanovníků z řad Němců a šlechty zvolila jako administrátory majetku kapituly tři Němce a pouze jediného Čecha. Za těchto okolností by volba kapitulou mohla být škodlivá pro církev, a dokonce i vyvolat skandál; b) stále zůstávají neobsazené dva kanonikáty. Ohledně kandidátů na arcibiskupský stolec uvedl, že Wisnar není přijatelný, protože není přijímán duchovenstvem. Také Stojana nepovažuje za vhodného kandidáta pro jeho dobrosrdečnost a vstřícnost vůči reformistům. Na otázku, jak Stojana vnímají Němci, uvedl, že je přijímán, protože ve své dobročinnosti nečiní rozdílu mezi národnostmi. Na závěr zopakoval, že Stojan není vhodný kandidát. Ale

³³ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 21–25v. 31. 9. 1920 (sic! Správně snad 30. 9.).

svého kandidáta neřekl. Po odstoupení kardinála se chce stáhnout z řízení arcidiecéze.

3. Jednal i s kanovníkem Stojanem, ten žádá změnu na arcibiskupském stolci, protože současný stav může způsobit zlo mezi duchovenstvem, všichni si totiž myslí, že Svatý stolec odmítá přijmout kardinálovu rezignaci, kardinál proto musí být nahrazen co nejdříve, aby se zabránilo škodám v církvi.

4. Dále Pícha jednal s redaktorem časopisu *Eucharistie*, knězem Blošou, který je svatý kněz, zná velmi dobře situaci v arcidiecézi a je jeho dlouholetým přítelem. Ten mu sdělil: a) Wisnar je u duchovenstva neoblíben, b) Stojana pak považuje za výborného kandidáta na arcibiskupa, ale je pod velkým vlivem reformistů a hrozí, že k nim bude velmi shovívavý.³⁴ Také hrozí, že by ve své štědrosti mohl ke škodě arcibiskupské menzy podporovat lidovou stranu, to však není jisté.

5. Jednal také s delegacemi, které žádaly o jmenování Stojana arcibiskupem, které se vyjádřily, že je nezbytné jeho jmenování.

Na závěr připojuje Pícha svůj názor: Myslí, že volba kapitulou je nemožná a měl by tedy jmenovat Svatých stolec, k tomu ho vedou jak důvody vnitřní (neschopnost kapituly se rozhodnout), tak vnější – vypadalo by to jako nezáměr Svatého stolce o Olomouckou arcidiecézi. Stojan je jediným možným kandidátem, a to také pro své kněžské kvality. Veškerým námitkám proti jeho osobě by mohla zabránit vhodná opatření (generální vikář, ekonomický dohled apod.).³⁵

Skrbenský byl požádán, aby se také vyjádřil o vhodnosti jmenování Stojana svým nástupcem. V odpovědi z října 1920 potvrzuje jeho kvality a zbožnost, zásluhy v politickém životě v době monarchie i republiky, také skutečnost, že se těší všeobecné důvěře zvláště mezi klérem. Jediná obava je možná kvůli jeho přílišné dobrotě, proto doporučuje, aby jeho generálním vikářem byl jmenován Leopold Prečan, který by byl schopen řešit záležitosti energicky.³⁶

³⁴ Je pravda, že k němu reformisté jako „ke svému jedinému biskupovi“ upínali naděje, ale marně. Srov. Pavel MAREK, *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc: Gloria, 2003, s. 471, 478–479.

³⁵ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 160–161v. 1. 10. 1920.

³⁶ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 154–155v. 1. 10. 1920.

3. JMENOVÁNÍ STOJANA OLOMOUCKÝM ARCIBISKUPEM

Po uprázdnění arcibiskupského stolce byl Stojan zvolen do funkce kapitulního vikáře.³⁷ V této funkci byl Stojan informován o přidělení penze kardinálu Skrbenskému, která měla být vyplácena z arcibiskupské menzy. Tento požadavek předložil kapitulní komisi, která v době sedisvakance spravovala hospodářské záležitosti.³⁸

S ohledem na uprázdnění arcibiskupského stolce se také ozval biskup Wisnar s upozorněním, že dle stanov kapituly je předepsáno přistoupit k volbě do tří měsíců od uprázdnění biskupského stolce, stejnou dobu také stanoví *Kodex kanonického práva*. Kanovníci sice formálně vyjádřili prosbu jejich privilegium volby zachovat, ale k volbě přistoupí až po rozhodnutí Svatého stolce. Prosí proto nuncia o pomoc při ochraně práv kapituly, kterou každý kanovník při instalování slíbil.³⁹ Gasparri v odpovědi potvrdil, že papež přijal Wisnarův list z 3. července a že uplatnění tohoto privilegia Jeho svatost laskavě zvážila. Nynější okolnosti však vyžadují, aby byl nástupce kardinála Skrbenského v arcibiskupském úřadu jmenován přímo Svatým stolcem. A Svatý stolec se rozhodl jmenovat Stojana, kterého si i kapitula zvolila kapitulním vikářem. Toto rozhodnutí má děkan v tomto smyslu sdělit i ostatním kanovníkům.⁴⁰ Toto bylo samozřejmě sděleno i nunciovi.⁴¹

Svatý stolec projednával kanonické podmínky jmenování Stojana arcibiskupem. Kongregace posvátného officia měla sdělit případné námitky proti jeho osobě.⁴² Ze strany kongregace žádné námitky vůči osobě Stojana nebyly.⁴³

Nuncius s ohledem na okolnosti, které dříve popsal, se dosud nikomu slovem nezmínil, tím méně kapitule, o jednáních se Svatým stolcem. Vyjádřil také uspokojení nad tím, že kanovníci sice zaslali požadavek

³⁷ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 18, fasc. 81, f. 173r. 2. 10. 1920.

³⁸ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 40rv. 10. 10. 1920.

³⁹ ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 192rv. Wisnar, Olomucii 30. 10. 1920.

⁴⁰ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 35r. 10. 11. 1920.

⁴¹ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 34rv. 10. 11. 1920.

⁴² Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 28r. 3. 11. 1920.

⁴³ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 29r. 5. 11. 1920.

ohledně svého privilegia svobodné volby, ale očekávají od Svatého stolce vyjádření. Jak již nuncius dříve uvedl, sami členové kapituly očekávají, že Svatý stolec přistoupí přímo k jmenování arcibiskupa, a to i s ohledem na národnostní a rodové rozdíly mezi kanovníky a také na vládu. „Jde i o prestiž arcibiskupa, vždyť jmenování Skrbenského na nátlak císaře uškodila autoritě Svatého stolce, který musel tuto volbu sanovat.“ Wisnar se omluvil, že učinil onen dotaz, ale hájí se tím, že on i ostatní kanovníci přísahali, že budou všemi svými silami hájit privilegia kapituly.

Ve svých předchozích zprávách nuncius vysvětlil tento problém a odůvodnil, proč by bylo vhodnější, aby Stojan byl jmenován přímo Svatým stolicí. Z tohoto důvodu by neměl být brán ohled na toto privilegium kapituly, i vzhledem ke skutečnosti, že všichni jmenování Stojana arcibiskupem očekávají. Nuncius si myslí, že kanovníci s úctou přijmou jmenování Svatým stolicí v případě, že se vláda zdrží ovlivňování, protože jinak pak nemůže předvídat jejich postoj. Sama vláda nemá příliš velkou důvěru ve většinově německou kapitolu a mohla by vyvinout nátlak na kapitolu v případě volby. Vláda věří, že papež bude jmenovat arcibiskupa přímo, jak je patrné i z rozhovorů s ministrem Benešem, který nikdy, když došlo na toto téma, neučinil ani narážku na možnost volby kapitulou. Dokonce měl jednou nunciovi sdělit, že kanovníci psali vládě, že v případě, že budou volit, zvolí důvěryhodnou osobu. Ale podle sdělení kapituly žádný takový dopis nepsali. Také duchovenstvo má nedůvěru k volbě kapitulou. Nuncius dodává, že vláda má svého kandidáta, Šrámk. Jak už v předchozím listě sdělil, vláda by jeho jmenování uvítala, protože by se tak vzdálil z politického života, kde je velmi úspěšný se svojí katolickou stranou. Beneš měl doporučit, alespoň aby byl Šrámek jmenován biskupem koadjutorem s právem nástupnictví.⁴⁴

Dne 10. prosince došel na nunciaturu šifrovaný telegram s dotazem, zda bude možné v příští konzistoři zveřejnit jmenování Stojana arcibiskupem.⁴⁵ Nuncius však odpověděl, že stále nemohl mluvit v této záležitosti s ministrem zahraničí, který je stále nepřítomen.⁴⁶ Ale hned po jeho návratu z Ženevy s ním nuncius jednal a dostalo se mu ze strany vlády schválení jmenování Stojana arcibiskupem. S ohledem na blížící se

⁴⁴ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 30–33r. 7. 11. 1920.

⁴⁵ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 40r. 10. 12. 1920.

⁴⁶ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 41r. 14. 12. 1920.

svátky se bude nuncius snažit co nejdříve informovat olomouckou kapitulou o rozhodnutí Svatého otce a co nejvíce urychlit kanonický proces. V rámci jednání Beneš připomněl návrh na jmenování Šrámka, a když se toto neuskutečnilo, chtěl, aby byl jmenován pomocným biskupem nebo biskupem koadjutorem, který by se pak mohl stát Stojanovým nástupcem. Nuncius Benešovi vysvětlil, že to nepovažuje za vhodné místo pro Šrámka, který je v této době dosti zaměstnán politickými záležitostmi, a vláda by měla mít zájem na tom, aby zůstal v čele katolické politické strany. Beneš se měl vzdát této myšlenky a více již nenaléhal. Nuncius však vyjádřil přesvědčení, že se k této myšlence Beneš vrátí při první možné příležitosti.⁴⁷

Na začátku ledna Beneš oficiálně sdělil, že vláda Československé republiky nemá námitek ani politických, ani občanských proti osobě Stojana ve věci jeho jmenování olomouckým arcibiskupem.⁴⁸ Kanonický proces jmenování Stojana arcibiskupem tak mohl spět ke své závěrečné fázi.

Kapitulní vikář Stojan slíbil nejprve přijet 10. ledna dopoledne, protože musel 8. ledna do Vídně,⁴⁹ ale obratem informoval, že nakonec musí přijet až 11. ledna dopoledne⁵⁰ (Stojanova zaneprázdněnost byla evidentní). Když se Stojan vracel v noci z nunciatury, bylo mu uchystáno narychlo improvizované přivítání, ale přátelé se se Stojanem minuli, protože jako obvykle odjel z nádraží tramvají.⁵¹ Akta kanonického procesu byla zkompletována 15. ledna 1921, písemné svědectví o kandidátu a stavu diecéze sepsali strahovský opat Metoděj Zavoral a jezuita Leopold Škarek.⁵² Tisková zpráva pak vyšla již 14. ledna 1921, bylo v ní uvedeno, že všechny strany, včetně sociálních demokratů, vyjadřují nejhlubší sympatie u příležitosti jmenování senátora dr. Stojana na olomoucký arcibiskupský stolec. Nedošlo však k volbě prostřednictvím olomoucké kapituly, ale ke jmenování papežem ve shodě s pražskou vládou.⁵³

⁴⁷ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 43rv. 29. 12. 1920.

⁴⁸ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 203. 3. 1. 1921.

⁴⁹ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 181. Telegram. 7. 1. 1921.

⁵⁰ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 182. Telegram. Nedatováno.

⁵¹ Ale v jeho kanovnické rezidenci jej už gratulanti zastihli. Srov. CÍNEK, *Arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan*, s. 939.

⁵² Akta Stojanova kanonického procesu jmenování arcibiskupem srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, ff. 254–282. Krom výše uvedeného obsahují také rodný a křestní list, potvrzení o biřmování, o přijetí kněžské ordinace, o dosažení doktorátu a o dalším působení v diecézi.

⁵³ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 285r. Bulletin No 12. Prague, le 14 janvier 1921.

Micara následně referoval, že kapitula „se synovskou oddaností přijala rozhodnutí papeže o jmenování Stojana arcibiskupem,“ obecně byla tato zpráva přijata s velkým uspokojením, dokonce i články v socialistických novinách se vyjadřovaly o osobě Stojana velmi uctivě a uznávaly jeho ctnosti a dobré jednání.⁵⁴

Akta kanonického procesu Gasparri obratem předal kardinálovi De Lai, sekretáři konsistoriální kongregace,⁵⁵ aby kanonický proces mohl být dokončen,⁵⁶ a učinění tohoto aktu sdělil nunciovi Micarovi.⁵⁷ Skrbenský v listě nunciovi vyjádřil radost ze jmenování Stojana olomouckým arcibiskupem.⁵⁸ A objevovala se i další poděkování za vyslyšení přání, aby byl arcibiskupem jmenován Stojan. Obsažné poděkování zaslal Jan Hejčl, jako vicepresident Jednoty.⁵⁹

O svátku sv. Josefa pak Stojan sdělil nunciovi, že již došly potřebné buly a také pallium.⁶⁰ V archivu nunciatury se dochoval text proslovu u příležitosti biskupské konsekrace Stojana, kde je mimo jiné uvedeno, že v obavách z přijetí tak zavazující služby by mohl Stojana potěšit nespočetný zástup věrných, které mohl spatřit. Všem je znám jeho aktivní zájem o chudé, potřebné, a jeho horlivost v náboženských a národnostních zájmech. Autor vyjadřuje hlubokou radost nad tím, že práce na Pánově vinici byla svěřena právě muži, který slouží s takovou horlivostí. Dnes obdrží novou důstojnost, pro kterou od něj církev mnohé očekává. Ale autor si je jist, že břemeno služby, kterou mu svěřil, Pán podpoří svojí milostí a pomocí a neopustí jej.⁶¹

V dubnu pak nuncius zevrubně referoval o proběhlé konsekraci Stojana, která proběhla 3. dubna (třetí neděle velikonoční) 1921. Micara se

⁵⁴ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 46r. 16. 1. 1921.

⁵⁵ Congregatio consistorialis byla z rozhodnutí papeže Pavla VI. přeměněna na Kongregaci pro biskupy. Srov. Niccolò DEL RE, *La curia Romana: Lineamenti storico-giuridici*, Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana, 1998, s. 138–139.

⁵⁶ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 48rv. 2. 2. 1921.

⁵⁷ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 49rv. 3. 2. 1921.

⁵⁸ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 56–57r. 11. 1. 1921.

⁵⁹ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 236–237r. 3. 4. 1921. Další poděkování např. od Jednoty a Omladiny v Uherském Hradišti, f. 238r.

⁶⁰ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 205r. 19. 3. 1921.

⁶¹ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 209–210r. Bez datace či podpisu – řeč/homilie nuncia při příležitosti biskupské konsekrace Stojana?

na žádost Stojana stal hlavním světitelem. Do Olomouce dorazil v předvečer dne svčení, uvítán byl obrovským zástupem v národních krojích, po jeho příjezdu byla opakovaně vyslovena vděčnost a láska vůči Svatému otci. Výslovně zmiňuje, že byl uvítán „dle starého zvyku chlebem a solí,“ které ochutnal. Kanovník Mayer jej uvítal jménem kapituly a duchovenstva. Představeni mu byli zástupci města (včetně starosty), senátoři, velitel vojenské posádky, zástupci kraje, teologické fakulty etc. Poté byl v kočáře ozdobeném květinami odvezen do arcibiskupského paláce, cesta byla lemována špalírem lidí, kteří provolávali slávu Svatému otci a poklekali s žádostí o požehnání. Také domy byly ozdobeny a na mnohých vlála papežská standarta. Dav byl také shromážděn na náměstí před arcibiskupským palácem, při příjezdu kočáru jím byl nuncius mohutně vítán také máváním šátků. Nejprve byl nuncius přijat u vrat sídla Metropolitní kapituly a následně jej na úpatí schodiště uvítal nový arcibiskup. Poté co nuncius vyslechl vyznání víry arcibiskupa Stojana, byl pozván, aby z balkonu paláce pozdravil shromážděný lid, který velmi radostně přijal nuncia a nového arcibiskupa. Zpívaly také sbory, střídavě v německém a českém jazyce, které přerušil projev místopředsedy poslanecké sněmovny Mořice Hrubana, který vyjádřil poděkování a úctu papeži.

Konsekrace se konala v katedrále. Po ní Stojan přijal slib poslušnosti od kapituly a přednesl tři projevy: postupně latinsky, německy a česky. Po návratu do paláce byli pozváni sledovat průvod (odhadoval účastníky na 40 tisíc osob) z balkonu, nuncius jej označil jako malebný a velmi působivý, lidé byli většinou oblečeni do národních krojů. Za doprovodu hudby byly zpívány jak duchovní, tak národní písně. Poté, co se objevili na balkonu, provolával dav ovace papeži, nunciovi a novému arcibiskupovi. Do Olomouce na tuto slavnost mělo dorazit více než sto tisíc lidí, kteří se nemohli vejít do metropolitního chrámu, proto se rozmístili do dalších kostelů ve městě, kde byly během konsekrace slaveny mše sv., což dávalo slavnosti plně náboženský charakter. Byla pronesena mnohá kázání, která dávala slavnosti charakter misijní.

Po obědě se pak konalo ve všech kostelích požehnání Nejsv. svátostí. Probíhaly akademie a projevy na různých místech ve městě. Nuncius získal velmi dobrý dojem. Tento den podle něj prohloubil katolického ducha a zvýšil náklonnost k Svatému otci. „Snad žádného jiného dne nebylo tak slaveno papežovo jméno opakovanými výkřiky jásotu a potlesku na ulicích a veřejných místech v nějakém městě v Československé

republice.“ Moravský lid, tak věrný církvi, víře, nikdy snad tak nevyjadřoval svoji lásku k papeži jako v ten den, jak nuncius mohl spatřit, a také jak velké lásce a úctě se těší nový dobrý pastýř. K potěšení nuncia se také účastnilo velké množství duchovenstva. Z tváří všech mohl vyčíst radost spolu s náboženským zanícením. Musel také poznamenat, že i Němci vyjadřovali uspokojení a náklonnost novému arcibiskupovi. Ten pak byl navzdory svému věku neúnavný a snažil se potěšit každého.

Druhý den následovalo dopoledne setkání biskupů se Stojanem, kdy diskutovali o otázkách, které ovlivňují církev v této republice. Odpoledne nuncius navštívil poutní svatyni na Svatém Kopečku. I zde jej čekal velký dav, který jej chtěl vidět a účastnil se svátostného požehnání. Krátký čas také strávil návštěvou semináře a řádových domů. Do Prahy se pak nuncius vracel velmi spokojen.⁶² V archivu nunciatury byla v souvislosti se Stojanovou konsekrací uchována vydání *Našince* ze 3., 5., 6. a 7. dubna 1921.⁶³ Gasparri poděkoval za podrobné vyličení události a ujistil jej, že potřebné dokumenty zaslal na konzistorní kongregaci.⁶⁴

ZÁVĚR

Jak je patrné z výše uvedených zpráv a hodnocení, představoval A. C. Stojan přes všechny možné pochybnosti (přílišná dobrosrdečnost, vazby na reformní kněze) nejvhodnější osobu (nejen ze strany církve, ale také byl přijatelný ze strany vlády) pro obsazení uvolněného arcibiskupského stolce v Olomouci. Při hledání vhodného kandidáta hrálo hlavní roli dobro církve (kvalita kandidáta, jeho vztah k olomoucké arcidiecézi, národnostní postoje apod.), stát (prostřednictvím ministra Beneše) do jednání zasahoval, ale svobodu církve neomezoval.⁶⁵ Všeobecně oblíbený

⁶² Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 50–52v. 6. 4. 1921.

⁶³ Srov. ASV, Arch. Nunz. Cecoslovacchia, b. 20, f. 278–298.

⁶⁴ Srov. AA. EE. SS., Austria-Ungheria, anno 1919–1922, pos. 1487, fasc. 614, f. 53r. 27. 4. 1921. List kongregaci: f. 54r. 27. 4. 1921.

⁶⁵ V habsburské monarchii byla svoboda jmenování nových biskupů panovníkem omezena, protože císař se těšil privilegium jmenovat biskupy, jejichž nominace byla následně předána papeži ke schválení. Srov. Jitka Jonová, „Obsazování biskupských stolic v habsburské monarchii na přelomu 19. a 20. století na příkladu olomouckého arcibiskupství po rezignaci arcibiskupa Theodora Kohna,“ *Studia theologica* 14, č. 1 [47] (2012): 40–64.

a uznávaný kněz se stal olomouckým arcibiskupem. To vyvolalo vlnu nadšení, což mohlo napomoci pozitivnějšímu vnímání katolické církve v mladé Československé republice.

Suspendování privilegia kapituly svobodně zvolit arcibiskupa mělo svůj základ nejen v rezignaci Skrbenského, který ji vložil do papežových rukou, ale také v tom, že kapitula nebyla plně obsazená a stávající kanovníci nezaručovali dobrou volbu.

Nový olomoucký arcibiskup i přes pokročilý věk pokračoval ve svých pastoračních aktivitách, nebyl mu však dopřán dlouhý episkopát. Od října 1922 se jeho zdravotní stav velmi zhoršoval a 29. září 1923 arcibiskup Stojan zemřel. Jeho nástupcem byl jmenován právě Stojanův energický generální vikář Leopold Prečan, který olomouckou arcidiecézi vedl nejen v době první republiky, ale také během druhé světové války a po poměrně dlouhém episkopátu zemřel 2. března 1947.

Negotiations on the Occupation of the Archiepiscopal See in Olomouc after the Resignation of Archbishop Leo Cardinal Skrbenský of Hříště from the View of the Holy See

Key words: Leo Skrbenský of Hříště; Antonín Cyril Stojan; the Archdiocese of Olomouc; Papal Diplomacy

Abstract: In December 1919 Archbishop Leo Cardinal Skrbenský of Hříště sent his resignation to the Holy See, with this having been justified due to his health problems. Pope Benedict XV accepted his resignation. The question of Skrbenský's successor had to be resolved. The first question was a clarification of how the successor would be designated, whether elected by the Chapter or appointed by the Holy See. With regard to the voluntary resignation of Skrbenský submitted to the Pope, it was preceded by the appointment by the Holy See. Canon Stojan emerged as the most suitable candidate and was consequently appointed Archbishop of Olomouc. Stojan enjoyed great popularity among the clergy and people of both nations and was also acceptable for the government.

PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění
CMTF UP

Univerzitní 22
771 11 Olomouc